

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
www.europa.eu

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ
www.ygeia-pronoiia.gr

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
"ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ"
Προσανατολισμός στον Ανθρώπινο
www.epanad.gov.gr

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
www.espa.gr

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ινστιτούτο Υγείας
του Παιδιού

Ενημερωτικό Φυλλάδιο για τις «ΒΗΜΑ ΠΡΟΣ ΒΗΜΑ» ενέργειες των επαγγελματιών σε Περιστατικά Κακοποίησης-Παραμέλησης Παιδιών

ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ,
ΔΙΑΓΝΩΣΗ & ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ
ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ & ΠΑΡΑΜΕΛΗΣΗΣ ΠΑΙΔΙΩΝ

Πρωτόκολλο Διερεύνησης,
Διάγνωσης, Διαχείρισης ΚαΠα-Π
& Εθνικό Σύστημα Αναφοράς ΚαΠα-Π

Η Πράξη «Ολοκληρωμένη Προσέγγιση για τη Διερεύνηση, Διάγνωση και Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών» (MIS 372071) υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» (ΕΠ.ΑΝ.Α.Δ.) 2007-2013 και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.) και από Εθνικούς Πόρους.

Το παρόν ενημερωτικό φυλλάδιο δημιουργήθηκε από τους Γυφτοπούλου Αγγελική, Κυριάκου Κατερίνα, Σταμάτη Δάφνη και Νικολαΐδη Γιώργο, Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, Κέντρο για τη Μελέτη και Πρόληψη της Κακοποίησης και Παραμέλησης των Παιδιών.

Φορέας Υλοποίησης Πράξης

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας, Κέντρο για τη Μελέτη και Πρόληψη της Κακοποίησης και Παραμέλησης των Παιδιών

Το παρόν έγγραφο αντιπροσωπεύει τις απόψεις των συντακτών του. Οι απόψεις αυτές δεν έχουν υιοθετηθεί ή εγκριθεί με οποιονδήποτε τρόπο από την Ειδική Υπηρεσία του Τομέα Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και δεν πρέπει να εκλαμβάνονται ως θέσεις του Υπουργείου ή της Επιτροπής. Η Ειδική Υπηρεσία δεν εγγυάται την ακρίβεια των στοιχείων που περιλαμβάνονται στο παρόν ενημερωτικό φυλλάδιο, ούτε αποδέχεται την ευθύνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών αυτών.

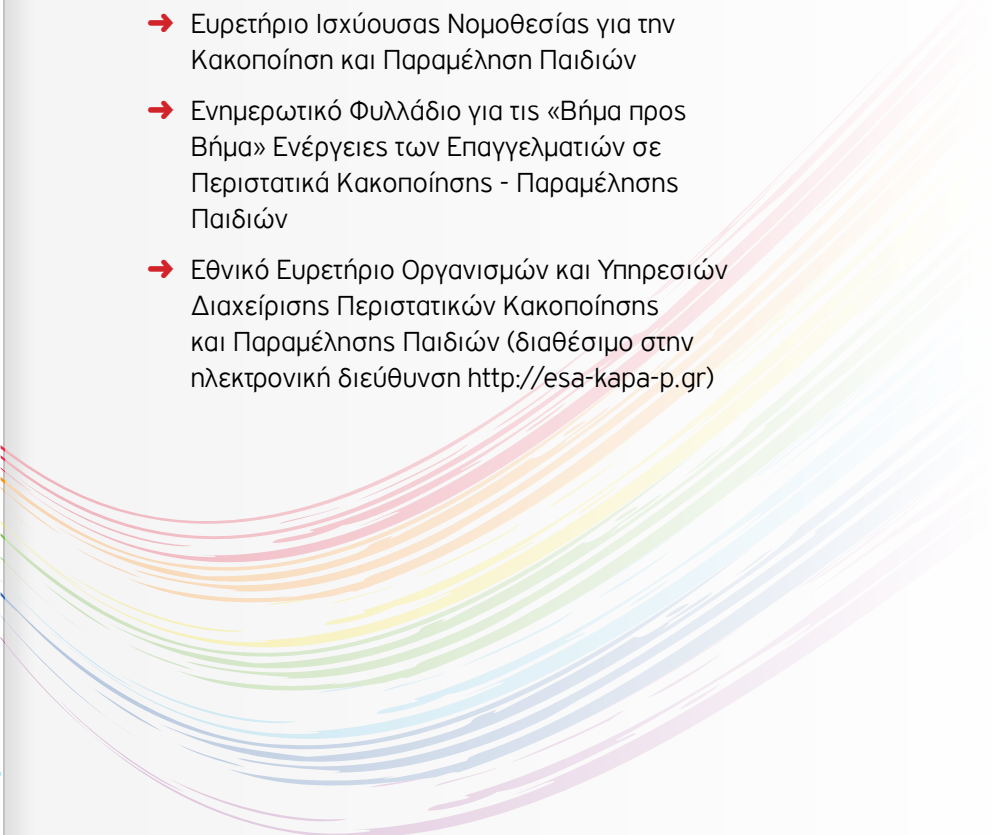
Πρωτόκολλο Διερεύνησης,
Διάγνωσης, Διαχείρισης ΚαΠα-Π
& Εθνικό Σύστημα Αναφοράς ΚαΠα-Π

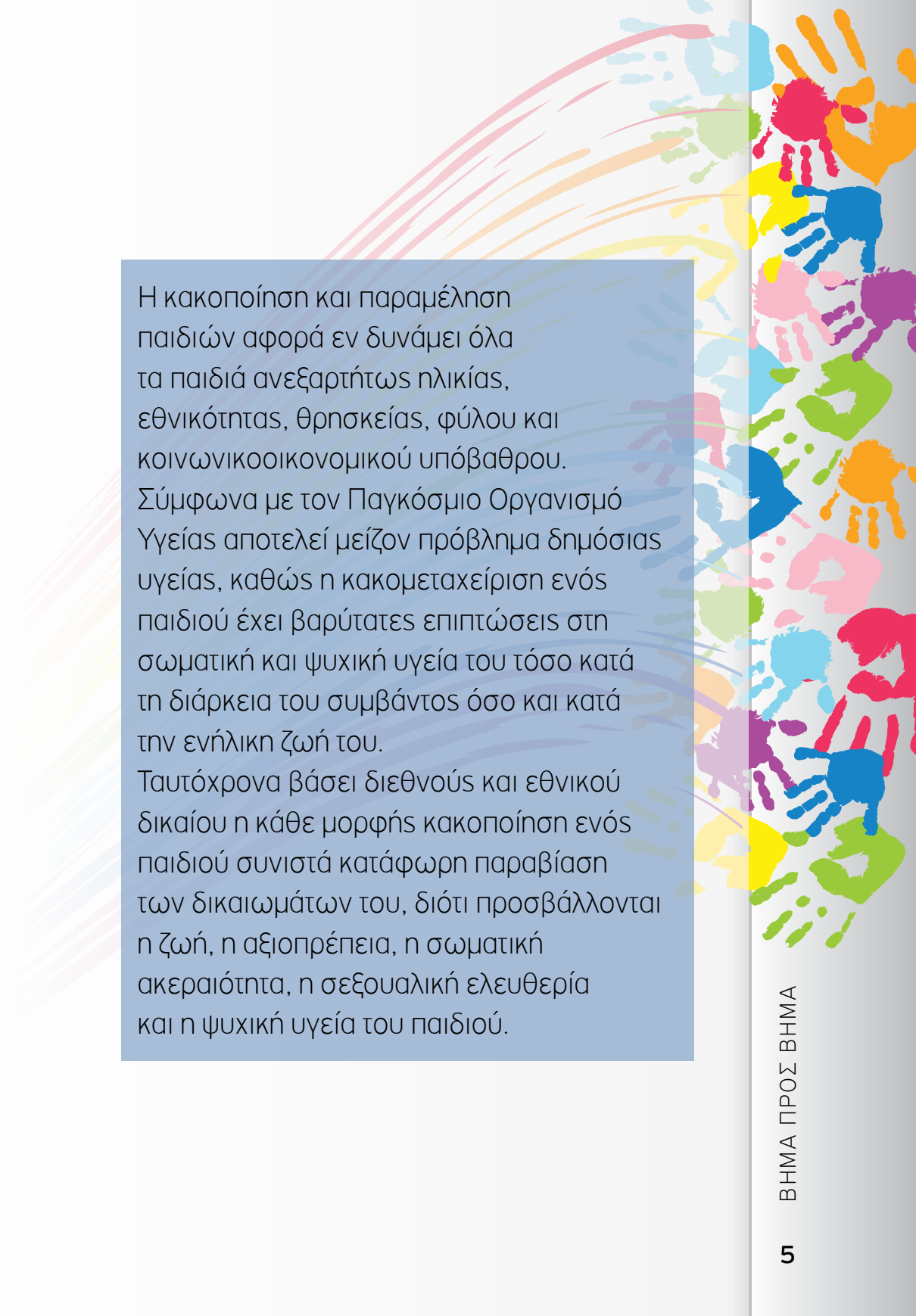
Ολοκληρωμένη Προσέγγιση
για τη Διερεύνηση, Διάγνωση και Διαχείριση
Περιστατικών Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών

Ενημερωτικό Φυλλάδιο
για τις «ΒΗΜΑ ΠΡΟΣ ΒΗΜΑ»
ενέργειες των επαγγελματιών
σε Περιστατικά
Κακοποίησης-Παραμέλησης
Παιδιών

Στο πλαίσιο της Πράξης «Ολοκληρωμένη Προσέγγιση για τη Διερεύνηση, Διάγνωση και Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών» (MIS 372071) έχει δημιουργηθεί μια ολοκληρωμένη εργαλειοθήκη για τον επαγγελματία που καλείται να ανταποκριθεί σε περιστατικά κακοποίησης ή παραμέλησης παιδιών:

- Πρωτόκολλο Διερεύνησης, Διάγνωσης και Διαχείρισης Κακοποίησης και Παραμέλησης Παιδιών
- Οδηγός Εφαρμογής Πρωτοκόλλου Διερεύνησης, Διάγνωσης και Διαχείρισης Κακοποίησης και Παραμέλησης Παιδιών
- Ευρετήριο Ισχύουσας Νομοθεσίας για την Κακοποίηση και Παραμέληση Παιδιών
- Ενημερωτικό Φυλλάδιο για τις «Βήμα προς Βήμα» Ενέργειες των Επαγγελματιών σε Περιστατικά Κακοποίησης - Παραμέλησης Παιδιών
- Εθνικό Ευρετήριο Οργανισμών και Υπηρεσιών Διαχείρισης Περιστατικών Κακοποίησης και Παραμέλησης Παιδιών (διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://esa-kapa-p.gr>)

Η κακοποίηση και παραμέληση παιδιών αφορά εν δυνάμει όλα τα παιδιά ανεξαρτήτως ηλικίας, εθνικότητας, θρησκείας, φύλου και κοινωνικοοικονομικού υπόβαθρου. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας αποτελεί μείζον πρόβλημα δημόσιας υγείας, καθώς η κακομεταχείριση ενός παιδιού έχει βαρύτατες επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία του τόσο κατά τη διάρκεια του συμβάντος όσο και κατά την ενήλικη ζωή του. Ταυτόχρονα βιάσει διεθνούς και εθνικού δικαίου η κάθε μορφής κακοποίηση ενός παιδιού συνιστά κατάφωρη παραβίαση των δικαιωμάτων του, διότι προσβάλλονται η ζωή, η αξιοπρέπεια, η σωματική ακεραιότητα, η σεξουαλική ελευθερία και η ψυχική υγεία του παιδιού.

Τι συνιστά κακοποίηση ή κακομεταχείριση παιδιών;

Η κακοποίηση ή κακομεταχείριση των παιδιών περιλαμβάνει «όλες τις μορφές σωματικής ή συναισθηματικής κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή παραμελημένης φροντίδας ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς ή άλλους σκοπούς, η οποία καταλήγει σε συγκεκριμένη ή εν δυνάμει βλάβη που αφορά τη ζωή, την ανάπτυξη και την αξιοπρέπεια του παιδιού, στο πλαίσιο μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης και δύναμης»¹.

Οι κυριότεροι τύποι κακοποίησης, είναι η σωματική κακοποίηση, η παραμέληση, η συναισθηματική - ψυχολογική κακοποίηση και η σεξουαλική κακοποίηση.

1. World Health Organisation (1999). Report of the consultation on Child Abuse Prevention, 15, 29-31 Μαρτίου. Document WHO/HSC/PVI/99.1.

Ποιος είναι «παιδί»;

Παιδί είναι, σύμφωνα με το άρθρο 1 της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπως έχει κυρωθεί με το νόμο 2101/1992, κάθε πρόσωπο κάτω των 18 ετών, εκτός αν το εθνικό δίκαιο ορίζει διαφορετικά.

Στο ελληνικό νομικό σύστημα δεν υπάρχει σαφής προσδιορισμός της ανηλικότητας, ωστόσο από το άρθρο 127 του Αστικού Κώδικα συνάγεται ότι ανήλικος είναι όποιος δεν έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του.

Ποιος είναι ο ρόλος του επαγγελματία σε ένα περιστατικό κακοποίησης ή παραμέλησης παιδιού;

Οι επαγγελματίες που εργάζονται με και για παιδιά είναι εκείνοι που μπορούν να αναγνωρίσουν σημάδια πιθανής κακοποίησης ή παραμέλησης, να διερευνήσουν το περιστατικό ανάλογα με την ειδικότητά τους και να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα με γνώμονα το συμφέρον του παιδιού.

Μια αποτελεσματική ανταπόκριση σε ένα περιστατικό κακοποίησης και παραμέλησης παιδιού είναι μια διαχείριση έγκαιρη, αντικειμενική και που ελαχιστοποιεί το τραύμα στα παιδιά και τις οικογένειές τους.

Η αποτελεσματική ανταπόκριση μπορεί να εμποδίσει περαιτέρω κακοποίηση των παιδιών και να φέρει τους δράστες ενώπιον της δικαιοσύνης.

Ως σωματική κακοποίηση των παιδιών ορίζεται η χρήση σωματικής βίας σε βάρος ενός παιδιού η οποία έχει ως αποτέλεσμα –ή έχει υψηλή πιθανότητα να έχει ως αποτέλεσμα– τη βλάβη στην υγεία του παιδιού, στην επιβίωση, την ανάπτυξη ή την αξιοπρέπειά του.

Η σωματική βία περιλαμβάνει πρακτικές όπως τα χτυπήματα, οι κλοτσιές, το ταρακούνημα, το δάγκωμα, ο στραγγαλισμός, το κάψιμο, η δηλητηρίαση και η πρόκληση ασφυξίας.

Πολλές φορές η σωματική βία που λαμβάνει χώρα στο σπίτι ασκείται σε βάρος των παιδιών ως τιμωρία ή επιβολή υπερβολικά αυστηρής πειθαρχίας.

Ποια σημάδια είναι πιθανό να σχετίζονται με σωματική κακοποίηση;

Στο σώμα του παιδιού...

- Τραυματισμοί (ειδικά στο κεφάλι και το πρόσωπο) σε βρέφη που δεν έχουν κατακτήσει ακόμα την κίνηση
- Τραυματισμοί (μώλωπες, επιφανειακές πληγές) για τους οποίους δεν υπάρχει καμία εξήγηση ή η εξήγηση δεν ταιριάζει με τα τραύματα ή η ιστορία αλλάζει συνεχώς
- Τραυματισμοί που έχουν ορισμένο σχήμα ή μοιάζουν να έχουν προκληθεί από ένα αντικείμενο (π.χ. χέρι, ραβδί)
- Τραυματισμοί διαφορετικών ηλικιών
- Μώλωπες σε ασυνήθιστα μέρη, όπως τα αφτιά, ο κορμός, ο λαιμός ή οι γλουτοί

Στη συμπεριφορά του παιδιού...

- Φόβος ή δισταγμός των παιδιών να επιστρέψουν στο σπίτι
- Συχνή απόπειρα εγκατάλειψης της κατοικίας (φυγή), παραβατική συμπεριφορά, χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών και όπλων
- Ασυνήθιστα επιθετική συμπεριφορά, εκρήξεις θυμού ή ξεσπάσματα
- Αιφνίδιες μεταπτώσεις στη συμπεριφορά
- Υπερεργήγηση, ευερεθιστότητα, «παγωμένο βλέμμα»
- Φόβος στο άγγιγμα (σωματική επαφή), επιφυλακτικότητα, άμεση συμμόρφωση στις εντολές
- Προβλήματα ύπνου (όπως για παράδειγμα εφιάλτες)
- Παλινδρόμηση σε προγενέστερα στάδια ανάπτυξης (όπως νυχτερινή ενοούρηση)
- Απότομες αλλαγές στη σχολική επίδοση ή στην παρουσία στο σχολείο
- Απόσυρση από την οικογένεια, τους φίλους και τις δραστηριότητες που ίσχυαν κατά το παρελθόν
- Χαμηλή αυτοεκτίμηση (π.χ. περιγράφει τον εαυτό του ως κακό, αισθάνεται πως η τιμωρία του αξίζει, αποσύρεται)
- Αυτοκτονικός ιδεασμός ή αυτοκαταστροφική συμπεριφορά (π.χ. απόπειρα αυτοκτονίας, συμπεριφορές ακραία επικίνδυνες)

Η παραμέλση περιλαμβάνει τόσο μεμονωμένα περιστατικά, όσο και ένα πρότυπο διαρκούς αποτυχίας του γονέα ή άλλου μέλους της οικογένειας να φροντίσει –τουλάχιστον στις περιπτώσεις που ο γονέας είναι σε θέση να το κάνει– έναν ή περισσότερους από τους παρακάτω τομείς ανάπτυξης και ευημερίας του παιδιού: υγεία, εκπαίδευση, συναισθηματική ανάπτυξη, διατροφή, στέγη και ασφαλείς συνθήκες διαβίωσης.

Οι γονείς των παραμελημένων παιδιών δεν είναι απαραίτητα φτωχοί, αντιθέτως μπορεί να είναι οικονομικά ευκατάστατοι.

Η παραμέλση δεν πρέπει να συγχέεται με την ένδεια πόρων της οικογένειας καθώς αναπαριστά ως επί το πλείστον μια συμπεριφορά αποστέρησης υφιστάμενων πόρων και δυνατοτήτων από τους γονείς/φροντιστές προς το παιδί.

Ποια σημάδια είναι πιθανό να οχετίζονται με παραμέληση παιδιού;

Στο σώμα του παιδιού...

- Τραυματισμοί ως αποτέλεσμα απουσίας επίβλεψης
- Τραυματισμοί στους οποίους η ιατρική φροντίδα έχει καθυστερήσει ή αποφευχθεί
- Ρουχισμός ακατάλληλος για τις καιρικές συνθήκες
- Ελλιπής ή ακατάλληλη σε θρεπτικά στοιχεία διατροφή
- Παραμελημένη προσωπική υγιεινή

Στη συμπεριφορά του παιδιού...

- Κουρασμένο παιδί με δυσκολία συγκέντρωσης στο σχολείο λόγω έλλειψης ύπνου*
- Εμπλοκή σε παραβατικές συμπεριφορές, όπως η χρήση ναρκωτικών ουσιών ή αλκοόλ, κλοπές ή πυρκαγιές*
- Στενοχωρημένο παιδί ή με επίπεδο συναίσθημα*
- Πληροφορίες ότι το παιδί μένει μόνο του στο σπίτι χωρίς επίβλεψη*

* Ιδιαίτερα όταν συνυπάρχουν και επαναλαμβάνονται σε σταθερή βάση.

Η συναισθηματική-ψυχολογική κακοποίηση περιλαμβάνει τόσο μεμονωμένα περιστατικά όσο και ένα πρότυπο διαρκούς αποτυχίας του γονέα ή φροντιστή να παράσχει στο παιδί ένα περιβάλλον αναπτυξιακά κατάλληλο και υποστηρικτικό, εφαρμόζοντας πρακτικές με δυσμενείς επιπτώσεις στη συναισθηματική υγεία και ανάπτυξη του παιδιού. Τέτοιες πρακτικές είναι ο περιορισμός των κινήσεων του παιδιού, η ταπείνωσή του, η χρήση κατηγοριών, απειλών και εκφοβισμού, η διάκριση εις βάρος του, η γελοιοποίησή του και άλλες μη σωματικές μορφές απόρριψης ή εχθρικής αντιμετώπισης.

*Ποια σημάδια είναι πιθανό να
σχετίζονται με τη συναισθηματική-
ψυχολογική κακοποίηση;*

Στο σώμα του παιδιού...

- Ψυχοσωματικά προβλήματα (όπως πονοκέφαλος, ναυτία, κοιλιακά άλγη, συχνή διάρροια)
- Αυτοτραυματισμοί
- Στερεότυπες κινήσεις (όπως λίκνισμα)
- Δαγκώματα, βίαιες κινήσεις κεφαλής

Στη συμπεριφορά του παιδιού...

- Άγχος
- Κατάθλιψη
- Απότομες αλλαγές στη σχολική επίδοση
- Σημάδια κοινωνικής απομόνωσης (όπως απόσυρση από φίλους)
- Παλινδρόμηση σε προγενέστερα αναπτυξιακά στάδια (όπως νυχτερινή ενούρηση, πιπίλισμα αντίχειρα)
- Νέες φοβίες ή επιδείνωση παλαιότερων (ιδιαίτερα όταν αυτές δεν συνάδουν με την ηλικία του παιδιού)
- Βία που εκφράζεται με λόγια ή πράξεις
- Έλλειψη ενδιαφέροντος

Ως σεξουαλική κακοποίηση ορίζεται η εμπλοκή ενός παιδιού σε σεξουαλική δραστηριότητα την οποία δεν κατανοεί πλήρως και για την οποία δεν είναι σε θέση να συναινέσει ή δεν είναι αναπτυξιακά ώριμο ή παραβιάζει τους νόμους.

Τα παιδιά μπορεί να υποστούν σεξουαλική κακοποίηση τόσο από ενήλικα άτομα όσο και από άλλα παιδιά τα οποία, λόγω της ηλικίας τους ή του αναπτυξιακού τους σταδίου, βρίσκονται σε θέση ευθύνης, εμπιστοσύνης ή δύναμης σε σχέση με το θύμα.

Ποια σημάδια είναι πιθανό να σχετίζονται με σεξουαλική κακοποίηση;

Στο σώμα του παιδιού...

- Σεξουαλικά μεταδιδόμενο αφροδίσιο νόσημα ή μόλυνση συμπεριλαμβανομένων στοματικών λοιμώξεων
- Εγκυμοσύνη σε νεαρές έφηβες, ειδικά όταν δεν αποκαλύπτεται η ταυτότητα του πατέρα
- Ερεθισμός των γεννητικών οργάνων ή του πρωκτού
- Κνησμός της γεννητικής χώρας ή του πρωκτού
- Εκκρίσεις των γεννητικών οργάνων (κολπικές ή από το πέος)

-
- Σχισμένα, λερωμένα ή ματωμένα εσώρουχα
  - Δυσκολία ή πόνο στο περπάτημα ή/και στο κάθισμα
  - Επώδυνη εκκένωση ουροδόχου κύστης ή/και επαναλαμβανόμενες ουρολοιμώξεις
  - Ρήξη παρθενικού υμένα
  - Τραύματα, μώλωπες ή αιμορραγία στα γεννητικά όργανα ή στον πρωκτό

Στη συμπεριφορά του παιδιού...

- Προχωρημένη σεξουαλική γνώση σε σχέση με την ηλικία του παιδιού
- Χρήση βίας, απειλής ή δωροδοκίας προς μικρότερα ή πιο αφελή παιδιά για συμμετοχή σε σεξουαλική δραστηριότητα
- Έκφραση φόβου ή αποφυγή απέναντι σε ένα συγκεκριμένο άτομο ή χώρο ιδιαίτερα σε περιστάσεις που περιλαμβάνουν τη σωματική έκθεση όπως γυμναστική, μπάνιο στην πισίνα
- Υπερβολικός αυνανισμός, πρόωρο σεξουαλικό παιχνίδι, υπερβολική περιέργεια για το σεξ
- Απρόσμενη πτώση της σχολικής επίδοσης
- Παλινδρόμηση σε προγενέστερα αναπτυξιακά στάδια (νυχτερινή ενούρηση, εγκόπριση)
- Ελάχιστες φιλικές σχέσεις ή απομόνωση από συνομηλίκους
- Χρήση αλκοόλ ή ναρκωτικών ουσιών, κλοπή, εμπρησμός
- Υπερβολικός φόβος επαφής, απροθυμία συναίνεσης σε ιατρικές ή οδοντιατρικές πράξεις
- Κατοχή δώρων, νέων ρούχων ή χρημάτων άγνωστης προέλευσης
- Συμμετοχή σε σεξουαλικές δραστηριότητες με χρηματικές απολαβές
- Σεξουαλικά παρεμβατική συμπεριφορά σε ενήλικους
- Έκφραση σεξουαλικής δραστηριότητας μέσα στα παιχνίδια (κυρίως συμβολικό παιχνίδι με κούκλες)

Υπάρχουν στοιχεία που αυξάνουν την πιθανότητα το παιδί να υποστεί κακοποίηση ή παραμέληση;

Ναι υπάρχουν, και σχετίζονται με χαρακτηριστικά του παιδιού, των γονέων/φροντιστών, της οικογένειας και του κοινωνικού περιβάλλοντος. Τα στοιχεία αυτά ονομάζονται προσδιοριστές επικινδυνότητας και η εκτίμησή τους είναι χρήσιμη καθώς επιτρέπει στους επαγγελματίες που έχουν επαφή με παιδιά να εντοπίσουν οικογένειες στις οποίες υπάρχει υψηλός κίνδυνος τα παιδιά να κακοποιούνται ή/και να παραμελούνται. Ο εντοπισμός υψηλών σε κίνδυνο οικογενειών διευκολύνει την εφαρμογή κατάλληλων και έγκαιρων παρεμβάσεων.

Ποιοι είναι οι προσδιοριστές επικινδυνότητας;

Ατομικά χαρακτηριστικά του παιδιού....

- το χαμηλό βάρος κατά τη γέννηση - προωρότητα
- η βρεφονηπιακή ηλικία
- η αναπηρία (σωματική - νοητική)
- η σοβαρή σωματική ή ψυχική ασθένεια
- η νευροαναπτυξιακή ανωριμότητα
- η ιδιοσυγκρασία (αυτό που παλιότερα αναφέρεται στην ελληνική βιβλιογραφία ως «δύσκολο παιδί»)
- τα προβλήματα συμπεριφοράς και οι διαταραχές του συναισθήματος (υπερκινητικότητα, παρορμητικότητα, ανυπακοή, αντιδραστική - εναντιωτική συμπεριφορά, εκρήξεις θυμού ή κρίσεις πείσματος)

Χαρακτηριστικά γονέων/φροντιστών....

- ο αλκοολισμός ή η χρήση ουσιών
- τα προβλήματα σωματικής υγείας (ιδιαίτερος τα χρόνια νοσήματα)
- η αναπηρία (σωματική - νοητική)
- τα προβλήματα ψυχικής υγείας (νευρώσεις, ψυχώσεις κ.ά.)
- η ιδεοψυχαναγκαστική ή αντικοινωνική διαταραχή προσωπικότητας
- το ιστορικό κακοποίησης ή η έκθεση σε ενδοοικογενειακή βία κατά την παιδική ηλικία
- η συναισθηματική ανωριμότητα, η διαθεσιμότητα και η αυξημένη ανάγκη κάλυψης δικών τους αναγκών (αντιστροφή ρόλου γονέα - παιδιού)
- η αδυναμία αναγνώρισης και κατανόησης των αναπτυξιακών σταδίων του παιδιού
- η επικριτική στάση, οι αυστηρές ή άκαμπτες ηθικές πεποιθήσεις σχετικά με τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών και η εμμονή σε ζητήματα πειθαρχίας
- η έλλειψη ορίων και οικογενειακών κανόνων
- η χαμηλή αυτοεκτίμηση
- οι ανεπαρκείς δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων ή διαχείρισης αγχογόνων καταστάσεων
- η μειωμένη ικανότητα ελέγχου των παρορμήσεων
- το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο
- η κακή αλληλεπίδραση με το παιδί
- η υποστήριξη της σωματικής τιμωρίας ως μέσου ανατροφής των παιδιών
- οι έφηβοι ή νέοι γονείς/φροντιστές
- η παροδική παρουσία μη βιολογικών φροντιστών

Οικογενειακά χαρακτηριστικά...

- η παρουσία βίας ή η κακοποίηση άλλου μέλους στην οικογένεια
- οι γονείς με συζυγικές συγκρούσεις
- τα έντονα συγκρουσιακά διαζύγια
- το μεγάλο μέγεθος της οικογένειας (πολυμελείς οικογένειες)
- η μονογονεϊκή οικογένεια
- η ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη
- το στρες και οι αγχωτικές καταστάσεις λόγω οικονομικών προβλημάτων ή ανεργίας
- η έλλειψη δικτύου υποστήριξης

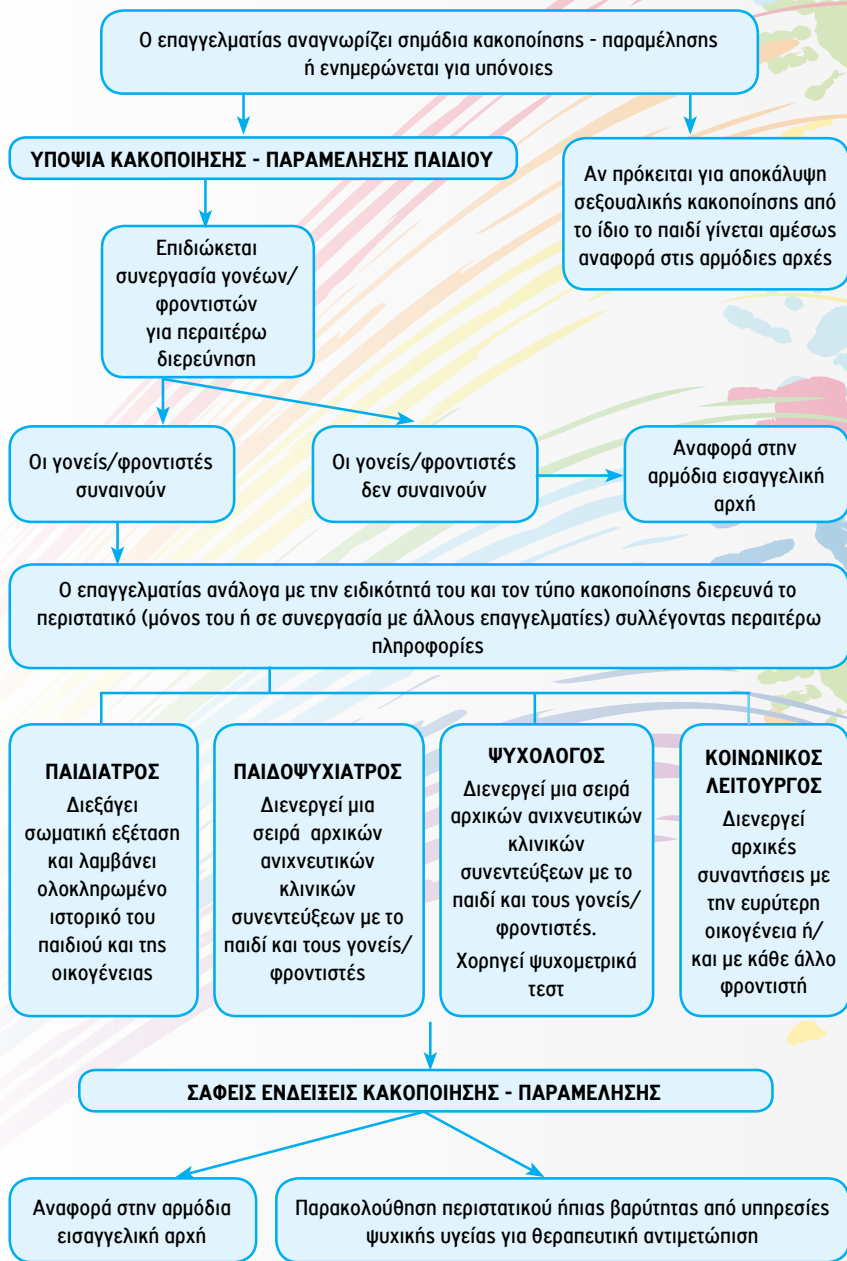
Κοινωνικοί / περιβαλλοντικοί προσδιοριστές...

- το χαμηλό κοινωνικοοικονομικό προφίλ
- η κοινωνική απομόνωση και η έλλειψη δικτύου κοινωνικής υποστήριξης
- η ανεπαρκής στέγαση
- η ελλιπής πρόσβαση στο εκπαιδευτικό δίκτυο
- η ελλιπής πρόσβαση σε ιατρική φροντίδα, ασφάλιση, κοινωνικές υπηρεσίες ή υπηρεσίες φροντίδας παιδιού
- η έκθεση στο ρατσισμό και τις διακρίσεις
- η διαβίωση σε βίαιες και επικίνδυνες γειτονιές
- η έκθεση σε κοινωνική βία
- η προέλευση του παιδιού από χώρα σε πόλεμο

Ποιες είναι οι ενέργειες που ακολουθεί ο επαγγελματίας για τη διαχείριση ενός περιστατικού πιθανής κακοποίησης ή παραμέλησης παιδιού;

Οι ενέργειες που ακολουθεί ο επαγγελματίας για τη διαχείριση ενός περιστατικού πιθανής κακοποίησης ή παραμέλησης παιδιού εξαρτώνται από:

- την ειδικότητά του
- τον τύπο της κακοποίησης
- τη φάση στην οποία βρίσκεται το περιστατικό, δηλαδή εάν υπάρχει υποψία κακοποίησης ή παραμέλησης υπό εξέταση ή αν έχει γίνει αναφορά του περιστατικού στις αρμόδιες αρχές και βρίσκεται υπό διερεύνηση.

Στην περίπτωση που υπάρχουν *σαφείς ενδείξεις* κακοποίησης - παραμέλησης και *δεν πρόκειται για ένα περιστατικό ήπιας βαρύτητας* πρέπει να γίνει αναφορά του περιστατικού στην αρμόδια εισαγγελία (ή αστυνομία ή φορέα παιδικής προστασίας).

*Ποια σημάδια που υποκρύπτουν πιθανή
κακοποίηση ή παραμέληση
μπορεί να παρατηρήσει ο εκπαιδευτικός;*

Στο σώμα του παιδιού...

- σημάδια που έχουν ένα ορισμένο σχήμα (π.χ. δάγκωμα) ή μοιάζουν να έχουν προκληθεί από αντικείμενο (π.χ. χέρι, ραβδί)
- γδαρσίματα ή μελανιές, για τα οποία δεν υπάρχει καμία εξήγηση ή η εξήγηση δεν ταιριάζει με τα τραύματα ή η ιστορία αλλάζει συνεχώς
- μελανιές σε ασυνήθιστα μέρη του σώματος, όπως πίσω από τα αφτιά
- αφρόντιστα τραύματα

**Ένας εκπαιδευτικός δεν επιτρέπεται
να εξετάσει τις περιοχές του σώματος ενός παιδιού
που καλύπτονται από ρούχα**

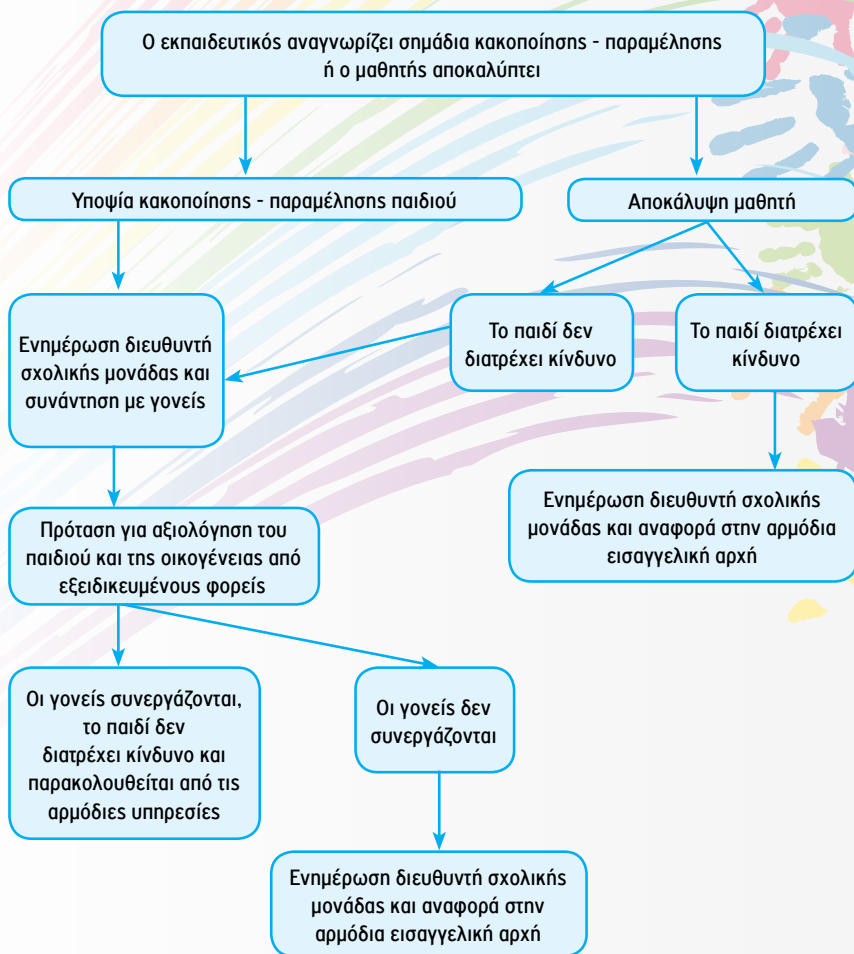
Στη συμπεριφορά του παιδιού...

- εκφοβισμός άλλων παιδιών/ επιθετικότητα
- εκφοβισμός από άλλα παιδιά
- παραβατική συμπεριφορά
- φτωχές διαπροσωπικές σχέσεις με συνομηλίκους
- καθυστερημένη αποχώρηση του παιδιού από το σχολείο μετά τη λήξη του προγράμματος ή προσέλευση πολύ νωρίτερα από την ώρα έναρξης των μαθημάτων

Στη σχολική επίδοση...

- μεγάλος αριθμός απουσιών
- δυσκολία ολοκλήρωσης μιας εργασίας
- ξαφνική πτώση της σχολικής επίδοσης
- αποφυγή του μαθήματος της γυμναστικής

Ποιες είναι οι ενέργειες που ακολουθεί ο εκπαιδευτικός όταν ένας μαθητής πιθανώς κακοποιείται - παραμελείται;

Τι είναι αναφορά;

Αναφορά είναι η ανακοίνωση συγκεκριμένων πληροφοριών σε αστυνομική ή εισαγγελική αρχή ή σε ένα φορέα παιδικής προστασίας (που δέχεται αναφορές) σχετικά με ένα παιδί, η σωματική ή ψυχική υγεία του οποίου ο αναφέρων έχει βάσιμες υποψίες ότι κινδυνεύει ως αποτέλεσμα κακοποίησης ή παραμέλησης. Μια αναφορά δεν αποτελεί εκ των προτέρων επίσημη καταγγελία αλλά προληπτική ενέργεια για επιβεβαίωση συγκεκριμένων πληροφοριών και περαιτέρω αξιολόγηση.

Πού πραγματοποιείται αναφορά;

A) γραπτώς

- στις εισαγγελικές αρχές (Εισαγγελία Πρωτοδικών, Τμήμα Ανηλίκων Αθηνών τηλ. 210 8827993, Θεσσαλονίκης τηλ. 2310507166 και Πειραιά τηλ. 213 2157151 ή σε άλλο αρμόδιο τμήμα).
- στην Ελληνική Αστυνομία (στην Υποδιεύθυνση Προστασίας Ανηλίκων της Διεύθυνσης Ασφαλείας Αττικής τηλ. 210 6476573, στο Τμήμα Ανηλίκων της Υποδιεύθυνσης Δίωξης Εγκλημάτων κατά της Ζωής της Διεύθυνσης Ασφαλείας Θεσσαλονίκης τηλ. 2310 388456, στις κατά τόπους υπηρεσίες ασφαλείας των νομών ή στην άμεση δράση 100).
- Για αναφορές περιστατικών διαδικτυακής παρενόχλησης - παιδοφιλίας ή παιδικής πορνογραφίας, είναι δυνατή η επικοινωνία με τη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος στην ειδική τηλεφωνική γραμμή καταγγελιών 11188 ή μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας στη διεύθυνση ccu@cybercrimeunit.gov.gr
- στο Συνήγορο του Πολίτη-Συνήγορο του Παιδιού τηλ. 2131306744, 2131306710, 2131306703 (γραμματεία), Δευτέρα έως Παρασκευή 09:00 - 16:00 και στη Γραμμή για τα Παιδιά 8001132000 χωρίς χρέωση, Δευτέρα έως Παρασκευή 09:00 - 16:00. Η έγγραφη αναφορά δεν είναι ανώνυμη προς το Συνήγορο, αλλά διασφαλίζεται η τήρηση ανωνυμίας προς τρίτους.

B) προφορικά¹

- στην 24ωρη Εθνική Γραμμή Παιδικής Προστασίας 1107 του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- στην τηλεφωνική γραμμή Μαζί για το Παιδί 11525 (Δευτέρα έως Παρασκευή 09:00 - 21:00).
- στην 24ωρη Εθνική Τηλεφωνική Γραμμή για τα Παιδιά 1056 του Συλλόγου Χαμόγελο του Παιδιού, χωρίς χρέωση.

1. Οι τηλεφωνικές γραμμές δέχονται αναφορές προφορικά και ανώνυμα.

Ποιοι φορείς παρέχουν πληροφορίες ή κατευθυντήριες οδηγίες σχετικά με την αναφορά;

Εξειδικευμένοι φορείς είναι σε θέση να παρέχουν σε επίπεδο συμβουλευτικής πληροφορίες ή κατευθυντήριες οδηγίες σχετικά με ζητήματα αναφοράς κακοποίησης ή/και παραμέλησης παιδιών καθώς και να παραπέμψουν περιστατικά στα προαναφερθέντα σημεία. Τέτοιοι φορείς είναι:

- 24ωρη τηλεφωνική γραμμή Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας 197 του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικής Αλληλεγγύης, χωρίς χρέωση.
- Τηλεφωνική γραμμή Μαζί για το Παιδί 1 15 25 (Δευτέρα έως Παρασκευή 09:00 - 21:00).
- Συνήγορος του Πολίτη-Συνήγορος του Παιδιού, τηλ. 2131306744, 2131306710, 2131306703 (γραμματεία), Δευτέρα έως Παρασκευή 09:00-16:00, και Γραμμή για τα Παιδιά 8001132000 χωρίς χρέωση, Δευτέρα έως Παρασκευή 09:00 - 16:00.
- στην 24ωρη Εθνική Τηλεφωνική Γραμμή για τα Παιδιά 1056 του Συλλόγου Χαμόγελο του Παιδιού, χωρίς χρέωση.
- Κοινωνικές υπηρεσίες των δήμων κάθε περιοχής.
- Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού, τηλ. 210 7715791 (Δευτέρα έως Παρασκευή 09:00-17:00).

*Μετά την αναφορά
τι γίνεται;*

Μετά την αναφορά ξεκινάει η ποινική διαδικασία. Αρχικά ο εισαγγελέας εξετάζει αν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να στοιχειοθετούν την κατηγορία συλλέγοντας πληροφορίες με κάθε πρόσφορο μέσο. Ενδεικτικά αναφέρονται: η κοινωνική έρευνα, η παιδοψυχιατρική εκτίμηση, η αξιολόγηση της αντιληπτικής ικανότητας και ψυχολογικής κατάστασης του παιδιού και η μαρτυρία του επαγγελματία. Αν υπάρχουν επαρκή στοιχεία, τότε ασκείται ποινική δίωξη και διενεργείται ανάκριση. Σε αυτό το σημείο ένας επαγγελματίας ανάλογα με την ειδικότητά του και το αδίκημα που φέρεται να έχει διαπραχθεί μπορεί να κληθεί από τον ανακριτή να διεξάγει μεταξύ άλλων πραγματογνωμοσύνη και ιατροδικαστική εξέταση. Ήδη σε αρχικό στάδιο θα ληφθούν τα κατάλληλα προσωρινά μέτρα (ποινικά ή αστικά) για την ασφάλεια του παιδιού.

Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού

Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας & Κοινωνικής Πρόνοιας

Κέντρο για τη Μελέτη και την Πρόληψη

της Κακοποίησης & Παραμέλησης των Παιδιών

Διευθυντής: Γ. Νικολαΐδης, MD, MA, MSc, PhD

Φωκίδος 7, 11526 Αθήνα

τηλ.: 2107715791, fax: 2107793648

e-mail: ich_dos@otenet.gr | www.ich-mhsw.gr

«Η Πράξη «Ολοκληρωμένη Προσέγγιση για τη Διερεύνηση, Διάγνωση και Διαχείριση Περιστατικών Κακοποίησης & Παραμέλησης Παιδιών» (MIS 372071) υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού» (ΕΠ.ΑΝ.Α.Δ.) 2007-2013 και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.) και από Εθνικούς Πόρους»

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
www.europa.eu

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ
www.ygela-pronoia.gr

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
"ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ"
Προσανατολισμός στον Ανθρώπινο
www.espaad.gov.gr

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
www.espa.gr

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ISBN: 978-960-9766-10-4

9 789609 766104